

LEERPLAN
SECUNDAIR ONDERWIJS

Latijn

2de graad D-finaliteit
II-Lat-d

BRUSSEL

D/2024/13.758/050

Versie januari 2024

1 Inleiding

De uitrol van de modernisering secundair onderwijs gaat gepaard met een nieuwe generatie leerplannen. Leerplannen geven richting en laten ruimte. Ze faciliteren de inhoudelijke dynamiek en de continuïteit in een school en lerarenteam. Ze garanderen binnen het kader dat door de Vlaamse regering werd vastgelegd voldoende vrijheid voor schoolbesturen om het eigen pedagogisch project vorm te geven vanuit de eigen schoolcontext. Leerplannen zijn ingebed in het vormingsconcept van de katholieke dialoogschool. Ze versterken het eigenaarschap van scholen die d.m.v. eigen beleidskeuzes de vorming van leerlingen gestalte geven. Leerplannen laten ruimte voor het vakinhoudelijk en pedagogisch-didactisch meesterschap van de leraar, maar bieden ondersteuning waar nodig.

1.1 Het leerplanconcept: vijf uitgangspunten

Leerplannen vertrekken vanuit het **vormingsconcept** van de katholieke dialoogschool. Ze laten toe om optimaal aan te sluiten bij het pedagogisch project van de school en de beleidsbeslissingen die de school neemt vanuit haar eigen visie op onderwijs (taalbeleid, evaluatiebeleid, zorgbeleid, ICT-beleid, kwaliteitsontwikkeling, keuze voor vakken en lessen ...).

Leerplannen ondersteunen **kwaliteitsontwikkeling**: het leerplanconcept spoort met kwaliteitsverwachtingen van het Referentiekader onderwijskwaliteit (ROK). Kwaliteitsontwikkeling volgt dan als vanzelfsprekend uit keuzes die de school maakt bij de implementatie van leerplannen.

Leerplannen faciliteren een **gerichte studiekeuze**. De leerplandoelen sluiten aan bij de verwachte competenties van leerlingen in een bepaald structuuronderdeel. De feedback en evaluatie bij de realisatie ervan beïnvloeden op een positieve manier de keuze van leerlingen na elke graad.

Leerplannen gaan uit van de **professionaliteit** van de leraar en het **eigenaarschap** van de school en het lerarenteam. Ze bieden voldoende ruimte voor eigen inhoudelijke keuzes en een eigen didactische aanpak van de leraar, het lerarenteam en de school.

Leerplannen borgen de **samenhang** in de vorming. Die samenhang betreft de verticale samenhang (de plaats van het leerplan in de opbouw van het curriculum) en de horizontale samenhang tussen vakken binnen structuuronderdelen en over structuuronderdelen heen. Leerplannen geven expliciet aan voor welke leerplandoelen van andere leerplannen in de school verdere afstemming mogelijk is. Op die manier faciliteren en stimuleren de leerplannen leraren om over de vakken heen samen te werken en van elkaar te leren. Een verwijzing van een leraar naar de lessen van een collega laat leerlingen niet alleen aanvoelen dat de verschillende vakken onderling samenhangen en dat ze over dezelfde werkelijkheid gaan, maar versterkt ook de mogelijkheden tot transfer.

1.2 De vormingscirkel – de opdracht van secundair onderwijs

De leerplannen vertrekken vanuit een gedeelde inspiratie die door middel van een vormingscirkel voorgesteld wordt. We 'lezen' de cirkel van buiten naar binnen.

- Een lerarenteam werkt in een katholieke dialoogschool die onderwijs verstrekt vanuit een **specifieke traditie**. Vanuit het eigen pedagogisch project kiezen leraren voor wat voor hen en hun school goed

onderwijs is. Ze wijzen leerlingen daarbij de weg en gebruiken daarvoor **wegwijzers**. Die zijn een inspiratiebron voor leraren en zorgen voor een Bijbelse 'drive' in hun onderwijs.

- De kwetsbaarheid van leerlingen ernstig nemen betekent dat elke leerling **beloftevol** is en alle leerkansen verdient. Die leerling is **uniek als persoon** maar ook **verbonden** met de klas, de school en de bredere samenleving. Scholen zijn **gastvrije plaatsen** waar leerlingen en leraren elkaar ontmoeten in diverse contexten. De leraar vormt zijn leerlingen vanuit een **genereuze** attitude, hij geeft om zijn leerlingen en hij houdt van zijn vak. Hij durft af en toe de gebaande paden verlaten en stimuleert de **verbeelding en creativiteit** van leerlingen. Zo zaait hij door zijn onderwijs de kiemen van een hoopvolle, **meer duurzame en meer rechtvaardige wereld**.
- Leraren vormen leerlingen door middel van leerinhouden die we groeperen in negen **vormingscomponenten**. De aaneengesloten cirkel van vormingscomponenten wijst erop dat vorming een geheel is en zich niet in schijfjes laat verdelen. Je kan onmogelijk over taal spreken zonder over cultuur bezig te zijn; wetenschap en techniek hebben een band met economie, wiskunde, geschiedenis ... Dwarsverbanden doorheen de vakken zijn belangrijk. De vormingscirkel vormt dan ook een dynamisch geheel van elkaar voortdurend beïnvloedende en versterkende componenten.
- Vorming is voor een leraar nooit te herleiden tot een cognitieve overdracht van inhouden. Zijn meesterschap en passie brengt een leraar ertoe om voor iedere leerling de juiste woorden en gebaren te zoeken om **de wereld te ontsluiten**. Hij introduceert leerlingen in de wereld waarvan hij houdt. Een leraar zorgt er bijvoorbeeld voor dat leerlingen kunnen worden gegrepen door de cultuur van het Frans of door het ambacht van een metselaar. Hij initieert leerlingen in een wereld en probeert hen zover te brengen dat ze er hun eigen weg in kunnen vinden.
- Een leraar vormt leerlingen als **individuele leraar**, maar werkt ook binnen **lerarenteams** en binnen een **beleid van de school**. Het Gemeenschappelijk funderend leerplan helpt daartoe. Het zorgt voor het fundament van heel de vorming dat gerealiseerd wordt in vakken, in projecten, in schoolbrede initiatieven of in een specifieke schoolcultuur.
- De uiteindelijke bedoeling is om **alle leerlingen** kwaliteitsvol te vormen. Leerlingen zijn dan ook het hart van de vormingscirkel, zij zijn het op wie we inzetten. Zij dragen onze hoop mee: de nieuwe generatie die een meer duurzame en meer rechtvaardige wereld zal creëren.

1.3 Ruimte voor leraren(teams) en scholen

De leraar als professional, als meester in zijn vak krijgt vrijheid om samen met zijn collega's vanuit de leerplannen aan de slag te gaan. Hij kan eigen accenten leggen en differentiëren vanuit zijn passie, expertise, het pedagogisch project van de school en de beginsituatie van zijn leerlingen.

De leerplandoelen zijn noch chronologisch, noch hiërarchisch geordend. Ze laten ruimte aan het lerarenteam en de individuele leraar om te bepalen welke leerplandoelen op welk moment worden samengenomen, om didactische werkvormen te kiezen, contexten te bepalen, eigen leerlijnen op te bouwen, vakoverschrijdend te werken, flexibel om te gaan met een indicatie van onderwijstijd.

1.4 Differentiatie

Om optimale leerkansen te bieden is [differentiëren](#) van belang in alle leerlingengroepen. Leerlingen voor wie dit leerplan is bestemd, behoren immers wel tot dezelfde doelgroep, maar bevinden zich niet noodzakelijk in dezelfde beginsituatie. Zij hebben een niet te onderschatten – maar soms sterk verschillende – bagage mee vanuit de onderliggende graad, de thuissituatie en vormen van informeel leren. Het is belangrijk om zicht te krijgen op die aanwezige kennis en vaardigheden en vanuit dat gegeven, soms gedifferentieerd, verder te bouwen. Positief en planmatig omgaan met verschillen tussen leerlingen verhoogt de motivatie, het welbevinden en de leerwinst voor elke leerling.

De leerplannen bieden kansen om te differentiëren door te verdiepen en te verbreden en door de leeromgeving aan te passen. Ze nodigen ook uit om te differentiëren in evaluatie.

Differentiatie door te verdiepen en te verbreden

Sommige leerlingen denken meer conceptueel en abstract. Andere leerlingen komen vanuit een meer concrete benadering sneller tot inzichtelijk denken. Variëren in abstractie spreekt leerlingen aan op hun capaciteiten en daagt hen uit om van daaruit te groeien.

Daarnaast bieden leerplannen kansen om de complexiteit van leerinhouden aan te passen. Dat kan door een complexere situatie te schetsen, een minder ingewikkelde bewerking of handeling voor te stellen, of door meer kennis of vaardigheden aan te bieden om leerlingen uit te dagen.

De ene context kan betekenisvol zijn voor een leerlingengroep, terwijl een andere context dan weer betekenisvoller kan zijn voor een andere leerlingengroep. Leerinhouden in verschillende contexten aanbrengen biedt kansen om leerlingen aan te spreken op hun interesses en daagt hen tegelijk uit om andere interesses te verkennen en zo hun horizon te verruimen.

In 'extra' wenken bij de leerplandoelen en in beperkte mate ook via keuzeleerplandoelen bieden we je inspiratie om te differentiëren door te verdiepen en te verbreden.

Differentiatie door de leeromgeving aan te passen

Doordachte variatie in werkvormen (groepswork, individueel, auditief, visueel, actief ...) vergroot de kans dat leerdoelen worden gerealiseerd door alle leerlingen. Het helpt hen bovendien ontdekken welke manieren van leren en informatie verwerken best bij hen passen.

De ene leerling kan snel of zelfstandig werken, de andere heeft meer tijd of begeleiding nodig. Variëren in de mate van ondersteuning, gericht aanbieden van hulpmiddelen (voorbeelden, schrijfkaders, stappenplannen ...) en meer of minder tijd geven, daagt leerlingen uit op hun niveau en tempo.

Leerlingen op hun niveau en vanuit eigen interesses laten werken kan door te differentiëren in product, bijvoorbeeld door leerlingen te laten kiezen tussen opdrachten die leiden tot verschillende eindproducten.

Het samenstellen van groepen kan een effectieve manier zijn om te differentiëren. Rekening houden met verschil in leerdoelen en leerlingenkenmerken laat leerlingen toe van en met elkaar te leren.

Technologie kan al die vormen van differentiatie ondersteunen. Zo kunnen leerlingen op hun maat werken met digitale leermiddelen zoals educatieve software of online oefenprogramma's.

Differentiatie in evaluatie

Tenslotte laten de leerplannen toe te differentiëren in [evaluatie](#) en feedback. Evalueren is beoordelen om te waarderen, krachtiger te maken en te sturen.

Na de afronding van een lessenreeks of na een langere periode gaan leraren door middel van summatieve evaluatie na waar leerlingen staan. De keuze van een evaluatie- en feedbackvorm is afhankelijk van de vooropgestelde doelen.

Formatieve evaluatie is geïntegreerd in het leerproces en gaat uit van een actieve betrokkenheid van leraar en leerling. Het zet leerlingen aan het denken over hun vorderingen en laat leraren toe om tijdens het leerproces effectieve feedback te geven. Door middel van formatieve evaluatie krijgen leraren een goed zicht op het leerproces van leerlingen zodat ze het verder gericht en waar nodig kunnen bijsturen. Het is bovendien een rijke bron voor leraren om te reflecteren over de eigen onderwijspraktijk en de eigen pedagogisch-didactische aanpak bij te sturen.

1.5 Opbouw van leerplannen

Elk leerplan is opgebouwd volgens een vaste structuur. Alle onderdelen maken inherent deel uit van het leerplan. Schoolbesturen van Katholiek Onderwijs Vlaanderen die de leerplannen gebruiken, verbinden zich tot de realisatie van het gehele leerplan.

De **inleiding** licht het leerplanconcept toe en gaat dieper in op de visie op vorming, de ruimte voor leraren(teams) en scholen en de mogelijkheden tot differentiatie.

De **situering** geeft aan waarop het leerplan is gebaseerd en beschrijft de samenhang binnen de graad en met de onderliggende graad, en de plaats in de lessentabel.

In de **pedagogisch-didactische duiding** komen de inbedding in het vormingsconcept, de krachtlijnen, de opbouw, de leerlijnen, de aandachtspunten met o.m. nieuwe accenten van het leerplan aan bod.

De **leerplandoelen** zijn helder geformuleerd en geven aan wat van leerlingen wordt verwacht. Waar relevant geeft een opsomming of een afbakening (★) aan wat bij de realisatie van het leerplandoel aan bod moet komen. Ook pop-ups bevatten informatie die noodzakelijk is bij de realisatie van het leerplandoel. De leerplandoelen zijn gebaseerd op de minimumdoelen van de basisvorming, de cesuurdoelen of de doelen die leiden naar een beroepskwalificatie. Indien een leerplandoel verder gaat, vind je een '+' bij het nummer van het leerplandoel. Al die leerplandoelen zijn verplicht te realiseren. In een aantal gevallen zijn keuzedoelen opgenomen; die leerplandoelen zijn weergegeven in een grijze kleur en het nummer van het leerplandoel wordt voorafgegaan door 'K'.

De leerplandoelen zijn ingedeeld in een aantal rubrieken. Bovenaan elke rubriek vind je de relevante minimumdoelen van de basisvorming, de cesuurdoelen en/of doelen die leiden naar een of meer beroepskwalificaties, afhankelijk van de finaliteit. Als leraar hoef je je die taal niet eigen te maken. Het volstaat dat je de leerplandoelen realiseert zoals opgenomen in het leerplan.

Waar relevant wordt de samenhang met andere leerplannen in dezelfde graad aangegeven, evenals de samenhang met de onderliggende graad.

'Duiding' bij een leerplandoel bevat een noodzakelijke toelichting bij het doel. In pedagogisch-didactische wenken vinden leraren inspiratie om met het leerplandoel aan de slag te gaan. Een rubriek 'extra' bij een leerplandoel biedt leraren inspiratie om verder te gaan dan wat het leerplandoel minimaal vraagt.

De **basisuitrusting** geeft aan welke materiële uitrusting vereist is om de leerplandoelen te kunnen realiseren.

Het **glossarium** bevat een overzicht van handelingswerkwoorden die in alle leerplannen van de graad als synoniem van elkaar worden gebruikt of meer toelichting nodig hebben.

De **concordantie** geeft aan welke leerplandoelen gerelateerd zijn aan bepaalde minimumdoelen, cesuurdoelen of doelen die leiden naar een of meer beroepskwalificaties.

2 Situering

2.1 Samenhang met de eerste graad

Het leerplan voor de tweede graad sluit aan bij en bouwt verder op het leerplan voor de basisoptie klassieke talen van de eerste graad.

2.2 Samenhang in de tweede graad

2.2.1 Samenhang met andere leerplannen binnen de finaliteit

Het leerplan Latijn vertoont sterke samenhang met het leerplan Grieks. Ook met de andere taalvakken is er samenhang wat betreft leesstrategieën, inzicht in het taalsysteem en literaire analyse.

Om de samenwerking met de leraren Geschiedenis te vergemakkelijken, verwijst het leerplan Latijn expliciet naar dat leerplan.

2.3 Plaats in de lessentabel

Het leerplan is gebaseerd op cesuurdoelen. Het is gericht op 8 graaduren. Het leerplan is bestemd voor volgende studierichtingen:

- Grieks-Latijn;
- Latijn.

Het geheel van de algemene en specifieke vorming in elke studierichting vind je terug op de [PRO-pagina](#) met alle vakken en leerplannen die gelden per studierichting.

3 Pedagogisch-didactische duiding

3.1 Latijn en het vormingsconcept

Het leerplan Latijn is ingebed in het vormingsconcept van de katholieke dialogeschool. In dit leerplan ligt de nadruk op de **talige vorming**, maar ook de **culturele** en de **maatschappelijk-historische vorming** hebben een belangrijke plaats. De wegwijzers **verbeelding**, **gastvrijheid** en **uniciteit in verbondenheid** maken er inherent deel van uit.

In het vak Latijn bestuderen leerlingen taal om de structuur van teksten te begrijpen, om communicatievormen te ontdekken en om de realiteit te vatten. Ze leren omgaan met andere talen en ze beleven taal als cultuurverschijnsel. Zo verbeelden ze een wereld met respect voor ieders eigenheid. Ze krijgen oog voor schoonheid en worden uitgedaagd om taal expressief en creatief te hanteren. Het vak Latijn helpt leerlingen om normen en waarden in hun historische en culturele context te plaatsen en er een respectvolle en kritische houding tegenover aan te nemen. Zo leren ze om in dialoog met het verleden toekomstgerichte keuzes te maken.

Om zich te kunnen inleven in teksten en om zelf creatief met taal om te gaan is het van belang dat leerlingen verbeeldend denken en handelen.

Taal bouwt bruggen tussen mensen. Er is aandacht voor de eigen taal en cultuur en die van de ander. Inzicht verwerven in talen en culturen draagt bij tot respectvol omgaan met die ander.

Uit die vormingscomponenten en wegwijzers zijn de krachtlijnen van het leerplan ontstaan.

3.2 Krachtlijnen

Latijnse teksten lezen en erover reflecteren

De hoofddoelstelling van het vak Latijn is teksten te begrijpen naar vorm en inhoud door ze te ontleden en te interpreteren. Het ontstaan van tekstbegrip is een complex en individueel proces dat de leraar in goede banen leidt door leerlingen te trainen in het toepassen van de leesstrategieën (voorspellen, analyseren, controleren).

De reflectie over de tekst kan gaan over de vorm, over de inhoud en over de cultuur-historische context. Belangrijk is te komen tot de relevantie van de tekst voor de jongere van vandaag.

Taal als systeem leren kennen, begrijpen en analyseren

Om tot tekstbegrip te komen, leren leerlingen het Latijnse taalsysteem analyseren, kennen en toepassen in teksten. Kennis van het taalsysteem ondersteunt op die manier de leesvaardigheid. Taal als systeem komt ook tot uiting bij de doelen die handelen over de transfer naar andere talen.

Het taalgevoel en de leesvaardigheid aanscherpen

De leesvaardigheid van leerlingen wordt in het vak Latijn aangescherpt en krijgt een andere dimensie: we leren de leerlingen traag, nauwkeurig en onderzoekend lezen.

De leerlingen zullen het verworven tekstbegrip vaak in de eigen taal uitdrukken; ook de zoektocht naar een geslaagde weergave van de finesses van de Latijnse brontekst scherpt het taalgevoel aan.

De beeldende en literaire kracht van teksten beleven en ervan genieten

Beeldende kracht is datgene wat in een tekst de fantasie van de lezer op gang kan brengen. Beeldende kracht kan schuilgaan in het tempo van de tekst, de klanken, het woordgebruik, de woordvolgorde. In het beleven van die beeldende kracht zit een gradatie: leerlingen leren literaire kenmerken herkennen en in hun literaire en cultuur-historische context plaatsen, ze verwoorden hun interpretatie en genieten ervan.

Zich kritisch bewust worden van de relatie tussen de oudheid en onze maatschappij en van de verschillen en gelijkenissen tussen klassieke en hedendaagse culturen

De leerlingen begrijpen welke elementen van onze maatschappij hun oorsprong vinden in de oudheid. Het kan gaan over gedachtegoed, maatschappelijke en politieke structuren, kunst ... maar ook over elementen in de taal en de literatuur. Bovendien leren de leerlingen hedendaagse culturen te vergelijken met de oudheid. Ze zien gelijkenissen, maar evengoed verschillen: ze leren omgaan met gelijkenis en vervreemding, afstand en nabijheid.

3.3 Opbouw

Het leerplan is als volgt opgebouwd.

- Inzicht in taal als systeem;
- Taalsysteem ter ondersteuning van leesvaardigheid;
- Leesstrategieën en elementair tekstbegrip;

- Tekstreflectie;
- Cultuurreflectie als uitdieping van lectuur.

3.4 Leerlijnen

3.4.1 Samenhang met de eerste graad

Leerlingen die in de eerste graad de basisoptie klassieke talen volgden, hebben kennis gemaakt met het Latijnse taalsysteem en eenvoudige teksten leren lezen. Die basis is noodzakelijk om te kunnen starten met dit leerplan voor de tweede graad aangezien het hierop verder bouwt.

In de afbakening bij de doelen staan bepaalde items oranje, schuingedrukt. Dat zijn items die al in de eerste graad aan bod kwamen. Je behandelt ze ook in de tweede graad, vaak in een iets complexere context. De items die niet schuingedrukt staan, zijn nieuw in de tweede graad.

3.4.2 Samenhang in de tweede graad

Dit leerplan bouwt verder aan de leesvaardigheid van de leerlingen en is complementair aan de leesvaardigheidsdoelen bij de moderne talen en zeker ook bij het vak Grieks. Bij alle taalvakken passen de leerlingen communicatieve vaardigheden toe en zetten ze strategieën in bij het lezen en begrijpen van teksten. Een verschil met de moderne talen is dat die vakken ook op productie en interactie gericht zijn, terwijl bij het vak Latijn (en bij het vak Grieks) alle communicatieve doelen over leesvaardigheid gaan.

In de rubriek Inzicht in het taalsysteem vergelijken de leerlingen het Latijnse taalsysteem met een modern taalsysteem. In de rubriek cultuurreflectie kan je linken leggen met het vak Geschiedenis.

In het vak Nederlands analyseren de leerlingen literaire teksten aan de hand van literaire concepten.

3.4.3 Samenhang met de derde graad

Bij het beëindigen van de tweede graad van het secundair onderwijs kiezen de leerlingen opnieuw welke studierichting zij in de derde graad zullen volgen. De leerlingen kunnen kiezen voor de richting Grieks-Latijn, Latijn-moderne talen, Latijn-wetenschappen of Latijn-wiskunde om de literaire en culturele rijkdom van de oudheid en latere periodes waarin Latijn gebruikt is verder te exploreren.

3.5 Aandachtspunten

Verplichte auteurs en tekstkeuze: wat en hoe?

Je biedt verplicht teksten aan van Ovidius en Caesar. Daarnaast bied je de leerlingen voldoende teksten aan van verschillende auteurs, teksttypes (bv. grafscripten, fabels, brieven, graffiti) en tekstgenres uit verschillende periodes, ook uit de niet-klassieke oudheid. Je begint zo vroeg mogelijk te werken met (licht vereenvoudigde) authentieke teksten.

De keuze van de teksten en tekstfragmenten kan mee bepaald worden door de actualiteit of de voorkeur en het profiel van de leerlingen.

Tekstbegrip staat centraal in dit leerplan en is meer dan vertalen alleen. Vanaf de tweede graad winnen tekst- en cultuurreflectie aan belang. Je bereikt sommige doelen niet alleen bij behandelde, maar ook bij niet-behandelde teksten. Je zorgt daarbij voor voldoende variatie binnen de doelen. Je moet niet elk doel bij elke tekst behandelen.

Het is belangrijk dat de vakwerkgroep afspraken maakt over de verdeling van de leerinhouden in de tweede graad en over een uniforme leesmethode voor de drie graden. Leraren leren de gekozen methode expliciet aan en bieden de leerlingen voldoende oefenkansen door maximaal in te zetten op activerende werkvormen en opdrachten zelfstandig lezen. De hoeveelheid grammaticale analysevragen tijdens de lectuur wordt het best beperkt tot de plaatsen waar dat noodzakelijk is om tot tekstbegrip te komen. Leesplezier staat centraal.

Taalsysteem

Aangezien het Latijnse taalsysteem wordt aangeleerd in functie van leesvaardigheid, zijn de leerinhouden in dit leerplan niet steeds strikt afgebakend. Waar het leerplan 'zoals' schrijft, kan je kiezen welke leerinhouden je aanbiedt afhankelijk van de teksten die je leest. Ook wat woordenschat betreft kan de vakgroep in functie van de tekstkeuze bepalen welke woorden de leerlingen naast het basisvocabularium studeren. Leerlingen leren in de tweede graad de belangrijkste taalelementen kennen die zo typerend zijn voor Latijn. Naast de sterk literaire inhoud van de lessen Latijn kan daardoor ook taalkunde met een vergelijking van taalsystemen een plaats krijgen. Dat heeft zijn plaats in een nieuwe rubriek: inzicht in taal als systeem.

Dit leerplan legt geen verplichte terminologie op. Binnen de vakgroep klassieke talen (Latijn en Grieks) maak je afspraken over het gebruik van termen.

3.6 Leerplanpagina

Wil je als gebruiker van dit leerplan op de hoogte blijven van inspirerend materiaal, achtergrond, professionalisering en lerarennetwerken, surf dan naar de [leerplanpagina](#).

4 Leerplandoelen

4.1 Inzicht in taal als systeem

Minimumdoelen, cesuurdoelen of doelen die leiden naar BK

LPD 1 De leerlingen leiden de betekenis van woorden af uit woordverwantschap en woordopbouw:

- in het Latijn: via verwantschap met andere Latijnse woorden;
- in het Latijn: via verwantschap met de moderne talen;
- in moderne talen: via verwantschap met het Latijn.

1ste graad: I-KITa-a LPD 3

Wenk: Het kan interessant zijn de link tussen participia perfecta en woorden in moderne vreemde talen onder de aandacht te brengen.

Wenk: Je kan leerlingen de betekenis van Latijnse woorden laten afleiden via verwantschap met andere Latijnse woorden of met moderne talen in niet-bestudeerde teksten of tekstfragmenten.

LPD 2 De leerlingen lichten gelijkenissen en verschillen toe tussen het taalsysteem van het Latijn en een modern taalsysteem.

Duiding: Dit leerplandoel kan worden gerealiseerd met of zonder teksten in het Latijn.

Wenk: De keuze van de talen kan bepaald worden door de voorkeur, de thuistaal of het profiel van de leerlingen. Je kan morfologische, syntactische of fonologische aspecten aan bod laten komen. Bv. woordvolgorde, lidwoord, naamvallen, wijzen, belang van naamwoordelijke wijs, taalevolutie.

Wenk: In functie van je leerlingenpubliek kan je kiezen voor een systematische aanpak of een ad-hocbespreking van gelijkenissen en verschillen.

4.2 Taalsysteem ter ondersteuning van leesvaardigheid

Minimumdoelen, cesuurdoelen of doelen die leiden naar BK

LPD 3 De leerlingen lezen Latijnse tekstfragmenten voor volgens de algemene regels van de Latijnse uitspraak.

1ste graad: I-KITa-a LPD 1

Wenk: Je hebt aandacht voor de Ciceroniaanse uitspraak en prosodie. In de lespraktijk is het vooral nodig om de algemeen aanvaarde uitspraakregels te volgen: de correcte uitspraak van letters en het woordaccent. De leerlingen nemen de juiste klemtoon over van de leraar, maar moeten de theorie m.b.t. het Latijnse woordaccent niet kunnen expliciteren.

Wenk: Leerlingen moeten weten dat korte en lange klinkers een verschil maken. Je spreekt zoveel mogelijk de woorden uit met de juiste klinkerlengte.

Wenk: Bij het lezen van poëzie kan scanderen worden ingezet om het tekstbegrip te bevorderen.

LPD 4 De leerlingen geven de betekenis, de woordsoort en de aanvullende gegevens van ca. 1000 frequente woorden.

1ste graad: I-KITa-a LPD 2

Wenk: De frequentie is gebaseerd op de tekstkeuze van de tweede en derde graad.

Wenk: De vakwerkgroep kiest er best voor om de 1000 woorden op te splitsen in twee delen. Een bepaalde hoeveelheid woorden moeten de leerlingen altijd paraat kennen (basisvocabularium). De resterende hoeveelheid krijgt een flexibele invulling, in functie van de auteur of teksten die dan centraal staan. Die woorden moeten de leerlingen slechts voor een beperkte periode paraat kennen.

LPD 5 De leerlingen geven het **grondwoord** van verbogen en vervoegde woorden die gekend zijn uit het aangeleerde vocabularium.

1ste graad: I-KITa-a LPD 4

LPD 6 De leerlingen bepalen de vorm van naamwoorden, voornaamwoorden en bijwoorden en geven de betekenis ervan weer.

★ *zelfstandige naamwoorden (substantieven):*

- *veronderstelt het bepalen van het model;*

bijvoeglijke naamwoorden (adjectieven):

- *veronderstelt het bepalen van het model;*
- *de stellende trap (positief);*
- *de vergrotende (comparatief) en de overtreffende trap (superlatief):*

- *vormen op -ior/-issimus;*
- *vormen op -rimus en -limus;*
- *de trappen van bonus, magnus, malus, multi, parvus;*
- *relatieve en absolute weergave van de vergrotende trap;*
- *relatieve en absolute weergave van de overtreffende trap;*

voornaamwoorden:

- *persoonlijke voornaamwoorden: ego, tu, nos, vos, se;*
- *bezittelijke voornaamwoorden: meus, tuus, noster, vester, suus;*
- *aanwijzende voornaamwoorden: hic, iste, ille, is, idem, ipse;*
- *vragend voornaamwoord: qui(s);*
- *betrekkelijk voornaamwoord (qui) met inbegrip van het verbindend betrekkelijk voornaamwoord;*

bijwoorden:

- *gevormd met het achtervoegsel -e of -(i)ter;*
- *de vergrotende en de overtreffende trap.*

1ste graad: I-KITa-a LPD 5, I-KITa-a LPD 6

Duiding: De betekenis van een woord is de weergave van dat woord die ook rekening houdt met de vorm en past in de context.
Het bepalen van de morfologische vorm is het determineren van die vorm; dat kan bv. naamval, genus en getal zijn.

Wenk: Onbepaalde voornaamwoorden, voornaamwoordelijke adjectieven en correlatieve voornaamwoorden kan je via de woordenlijst aanbrengen. Voor afwijkende vormen kan je bij de lectuur leeshulp voorzien.

Wenk: Het actief reproduceren van de modellen is een zinvolle tussenstap.

LPD 7 De leerlingen bepalen de vorm van regelmatige en onregelmatige werkwoordsvormen, inclusief deponente werkwoorden, en geven de betekenis weer.

★ *veronderstelt:*

- *het herkennen van de bestanddelen van een werkwoordsvorm;*
- *het bepalen van het model (vijf regelmatige vervoegingen in de onvoltooide tijden);*

indicatief praesens, imperfectum, futurum simplex, perfectum, plusquamperfectum, futurum exactum;

infinitief praesens, perfectum; (enkel herkennen) actieve infinitief futurum;

imperatief praesens;

participium praesens, perfectum, (enkel herkennen) futurum;

conjunctief praesens, imperfectum, perfectum, plusquamperfectum;

(enkel herkennen) gerundium, (enkel herkennen) gerundivum.

1ste graad: I-KITa-a LPD 7, I-KITa-a LPD 8

Duiding: Het bepalen van de morfologische vorm is het determineren van die vorm; dat kan de wijs, tijd, vorm (deponent, actief, mediaal, passief), persoon en getal zijn.

Wenk: Je kan vormingsprincipes gebruiken om leerlingen perfectumstammen en participia perfecta gemakkelijker te laten herkennen.

Wenk: Het actief reproduceren van de modellen is een zinvolle tussenstap.

LPD 8 De leerlingen tonen aan hoe naamwoorden, voornaamwoorden, participia en persoonsvormen congrueren.

★ *Congruentie van:*

- *het werkwoordelijk en het naamwoordelijk gezegde in relatie tot het onderwerp;*
- *het bijvoeglijk naamwoord, zelfstandig naamwoord, voornaamwoord, participium en gerundivum in relatie tot de kern;*
- het zelfstandig en bijvoeglijk naamwoord als dubbelverbonden bepaling in relatie tot het onderwerp of (lijdend) voorwerp bij het gezegde;
- het betreffende voornaamwoord in relatie tot het antecedent.

1ste graad: I-KITa-a LPD 9

LPD 9 De leerlingen bepalen de modaliteit en verklaren het gebruik van de tijden.

★ de volgende modaliteiten:

- realis, potentialis heden, irrealis;
- aansporing in conjunctief praesens eerste persoon meervoud, gebod in de imperatief, vervulbare wens;
- overleggende vraag;

het gebruik van tijden met speciale aandacht voor:

- het onderscheid tussen het gebruik van indicatief perfectum en indicatief imperfectum;
- het historisch praesens;
- de relatieve tijdsuitdrukking (consecutio temporum).

LPD 10 De leerlingen identificeren zinsdelen, bepalen de vorm, stellen de functie en rol vast bij het gezegde en geven de betekenis weer.

★ *gezegde (het werkwoordelijk en het naamwoordelijk gezegde);
onderwerp:*

- *in de nominatief bij een persoonsvorm, in de accusatief bij een infinitief, in de ablatief bij een participium (losse ablatief);*
- *in de infinitief;*
- *als bijzin met het gezegde:*
 - *in de infinitief;*
 - *in de conjunctief ingeleid door ut of door een vragend woord (indirecte vraag);*

lijdend voorwerp;

voorwerp;

- *in de genitief, in de datief, inclusief rol bezitter, en in de ablatief, inclusief rol vergelijking;*
- *in de infinitief;*
- *als bijzin met het gezegde:*
 - *in de infinitief bij werkwoorden van zeggen, waarnemen, menen en willen;*
 - *in de conjunctief ingeleid door ut bij werkwoorden van willen;*
 - *in de conjunctief ingeleid door ne bij werkwoorden van willen en vrezen;*
 - *in de conjunctief ingeleid door een vragend woord (indirecte vraag);*

meewerkend voorwerp;

dubbelverbonden bepaling;

bijwoordelijke bepaling uitgedrukt door:

- *een naamwoordgroep of een voorzetselgroep met rollen zoals middel, oorzaak, tijd, wijze, richting, plaats, scheiding, handelende persoon;*
- *een bijzin met de rollen reden, tijd, toegeving, voorwaarde, vergelijking, doel, gevolg met aandacht voor het gebruik van de wijzen;*

aanspreking.

1ste graad: I-KITa-a LPD 10, I-KITa-a LPD 12

Duiding: De rol is de betekenisrelatie tussen een zinsdeel en het gezegde of tussen een zinsdeelstuk en de kern. Er is geen vaste overeenkomst tussen de syntactische functie en de semantische rol. De leerlingen moeten het verschil niet kennen tussen een voorwerp met de rol vergelijking als zinsdeel of zinsdeelstuk.

Wenk: Je kan het tweede voorwerp bij een werkwoord met de betekenis 'maken tot', 'aanstellen tot', 'noemen' ... de benaming dubbelverbonden voorwerp geven naar analogie met de (niet-noodzakelijke) dubbelverbonden bepaling.

Wenk: In de valentiegrammatica spreken we van een bwb met de rol voor- of nadeel en een bwb met de rol handelende persoon. Het leerplan Nederlands spreekt echter in deze gevallen van meewerkend voorwerp en handelend voorwerp. Het staat de vakgroep klassieke talen vrij consequent te opteren voor de valentiegrammatica of voor de benamingen die in het leerplan Nederlands voorkomen.

LPD 11 De leerlingen identificeren zinsdeelstukken, bepalen de vorm, stellen de functie en -indien van toepassing - de rol vast bij de kern en geven de betekenis weer.

★ *kern;*

bijvoeglijke bepaling:

- (voor)naamwoord, participium, gerundivum;
- zelfstandig naamwoord in de genitief met rollen zoals handelend, lijdend, geheel, bezitter, beschrijvend;
- bijzin;

voorwerp als aanvulling bij een kern die een bijvoeglijk naamwoord of een bijwoord is.

1ste graad: I-KITa-a LPD 11

Wenk: Bij de bijvoeglijke bijzin kan je de rollen doel en gevolg behandelen in teksten. Je kan de leerlingen de rollen van de genitief laten benoemen als dat leidt tot beter tekstbegrip.

4.3 Leesstrategieën en elementair tekstbegrip

Minimumdoelen, cesuurdoelen of doelen die leiden naar BK

LPD 12 De leerlingen formuleren verwachtingen naar tekstinhoud op basis van titel, ondertitels, inleiding, afbeeldingen en voorkennis.

1ste graad: I-KITa-a LPD 13

LPD 13 De leerlingen identificeren leeseenheden.

1ste graad: I-KITa-a LPD 14

LPD 14 De leerlingen formuleren syntactische verwachtingen.

1ste graad: I-KITa-a LPD 15

LPD 15 De leerlingen formuleren verwachtingen naar de inhoud van het vervolg.

1ste graad: I-KITa-a LPD 16

LPD 16 De leerlingen reflecteren over de volgorde van woorden en zinsdelen om tot beter tekstbegrip te komen.

Wenk: Mogelijkheden: positie van de bijvoeglijke bepaling voor of na haar kern, positie van zinsdelen, positie van het werkwoord, positie van het lidwoord.

LPD 17 De leerlingen benoemen het verband tussen leeseenheden en tussen zinnen op basis van signaalwoorden en door verwijswoorden te concretiseren.

1ste graad: I-KITa-a LPD 17

LPD 18 De leerlingen leiden uit de context een passende woordbetekenis af.

1ste graad: I-KITa-a LPD 18

LPD 19 De leerlingen bewaken hun leesproces en sturen bij waar nodig.

1ste graad: I-KITa-a LPD 19

Wenk: Om dit leerplandoel te realiseren kan het nuttig zijn te werken met bv. een stappenplan, een foutenanalyse, een groepswork met peer-evaluatie, controlevragen, leeskaart.

LPD 20 De leerlingen maken doeltreffend gebruik van een (digitale) woordenlijst, een grammaticaal referentiekader of andere hulpmiddelen.

1ste graad: I-KITa-a LPD 20

LPD 21 De leerlingen tonen aan dat ze de tekst begrijpen: de tekst weergeven in eigen woorden, samenvatten en vertalen.

★ Literaire en in beperkte mate niet-literaire teksten

1ste graad: I-KITa-a LPD 21

Duiding: Een vertaling is een omzetting in prettig leesbaar, vlot Nederlands. Ze houdt rekening met het taaleigen van de doeltaal en is vrij van 'Nederlatijnse' wendingen.

Wenk: Een werkvertaling is een omzetting in correct Nederlands die nauw aansluit bij de Latijnse tekst. Stroefwendingen of langere zinnen kunnen, op voorwaarde dat de Nederlandse tekst op zich te begrijpen is. Een werkvertaling is vooral bedoeld als werkinstrument voor de leerlingen en kan enkel als tussenstap dienen om tot tekstbegrip of een vertaling te komen.

Wenk: Het blijft aan te bevelen om tekstbegrip ook op andere manieren te tonen zoals elementen uit de tekst visualiseren, expressief lezen of uitbeelden.

Wenk: Je kan kiezen uit een variatie aan tekstgenres zoals epiek, filosofie, drama, historiografie, lyriek, retoriek, epistolografie, juridische teksten, liturgische teksten.

4.4 Tekstreflectie

Minimumdoelen, cesuurdoelen of doelen die leiden naar BK

LPD 22 De leerlingen situeren teksten in het oeuvre van een auteur en als teksttype.

Wenk: Mogelijkheden: brief, reis- of oorlogsverslag, epos, religieuze tekst, fabel, graffiti, grafschrift, dialoog ...

Wenk: Het is zinvol om dit leerplandoel te bereiken bij auteurs of teksttypes die je uitgebreid behandelt.
Je kan bij de variatie aan teksttypes ook aandacht hebben voor de verscheidenheid in tekstsoort en genre.

LPD 23 + De leerlingen lichten bij de lectuur van authentieke teksten de belangrijkste eigenheden van een auteur, een teksttype of een taalperiode toe.

Wenk: Het is zinvol om dit leerplandoel te bereiken bij auteurs, teksttypes of taalperiodes die je uitgebreid behandelt.
Je kan hier zowel talige eigenheden behandelen van een auteur, een teksttype of een taalperiode als inhoudelijke eigenheden van een teksttype.
Je kan bij de variatie aan teksttypes ook aandacht hebben voor de verscheidenheid in tekstsoort en genre.

LPD 24 + De leerlingen passen de basisregels toe van prosodie en metriek als hulpmiddel bij tekstreflectie.

Wenk: Bij het lezen van verzen kan je opteren voor het beklemtonen van de ictus (volgens de humanistische traditie) of voor een uitspraak die aansluit bij de manier waarop de Romeinen poëzie lazen (met aandacht voor woordaccent en klinkerlengte).

Wenk: Het ligt voor de hand om bij de lectuur van Ovidius de dactylische hexameter aan te leren.

LPD 25 De leerlingen beschrijven stijlmiddelen en verwoorden de functie ervan binnen een tekst.

Samenhang tweede graad: II-NedS-d LPD 10; II-Gri-d LPD 24

1ste graad: I-KITa-a LPD 23

Wenk: Je kan het hebben over woordvolgorde, klankgebruik, woordkeuze, betekenis ...
Je kan gebruikmaken van frequente stijlfiguren die leerlingen blijvend moeten kennen en stijlfiguren die genregebonden zijn of specifiek voor een tekst.

LPD 26 + De leerlingen ontleden de opbouw van een tekst.

1ste graad: I-KITa-a LPD 22

Wenk: Mogelijkheden:

- chronologisch verloop, spanningsopbouw, achtergrond en handeling, ontwikkeling van gedachten en gevoelens, uitweiding;
- aan de hand van elementen zoals gebruik van tijden, signaalwoorden, directe rede.

LPD 27 + De leerlingen motiveren de eigen beleving en interpretatie van Latijnse teksten.

Wenk: Je leert de leerlingen zich af te vragen waarom sommige aspecten van de tekst

hen aanspreken, waarom ze zich identificeren met een bepaald personage, in welke zin ze zelf al gelijkaardige ervaringen hebben meegemaakt, waarom de tekst een bepaalde emotionele reactie teweegbrengt, waarom de uitdrukkingvorm of stijl hen aanspreekt ...

Extra: Je kan de leerlingen een gemotiveerd oordeel laten verwoorden over de intentie van de auteur.

LPD K1 De leerlingen vergelijken vertalingen met de brontekst en met andere vertalingen.

Wenk: Je kan de leerlingen laten kennismaken met vertaalvergelijking in functie van tekstbegrip, receptie, inzicht in de rijkdom van het origineel, taalvergelijking ...

4.5 Cultuurreflectie als uitdieping van lectuur

Minimumdoelen, cesuurdoelen of doelen die leiden naar BK

LPD 28 De leerlingen situeren auteurs en teksten binnen hun cultuur-historische context.

1ste graad: I-KITa-a LPD 25

LPD 29 De leerlingen beschrijven aspecten van de maatschappij en cultuur waarin het Latijn werd gebruikt.

Samenhang tweede graad: II-Ges'-d LPD 6

1ste graad: I-KITa-a LPD 26

Wenk: Je kan aandacht besteden aan verschillende aspecten zoals politieke structuren, filosofische en religieuze opvattingen, mens- en wereldbeeld, wetenschappen, sociale verhoudingen, religieuze praktijken en rituelen.
Het kan zinvol zijn om aandacht te hebben voor diversiteit binnen de bestudeerde maatschappij. Bv. meertalige context van de antieke wereld, verschillende religies, verschillende politieke opvattingen.
Je kan zowel tekstuele bronnen als materiële bronnen gebruiken.

LPD 30 + De leerlingen geven overeenkomsten en verschillen aan tussen aspecten van de eigen maatschappij en cultuur en van de maatschappij en cultuur waarin het Latijn werd gebruikt.

Samenhang tweede graad: II-Ges'-d LPD 24+

1ste graad: I-KITa-a LPD 26

Wenk: Je kan de leerlingen laten reflecteren over normen, waarden en opvattingen uit de klassieke oudheid versus andere periodes en culturen.

LPD 31 + De leerlingen illustreren de receptie van de klassieke oudheid of latere periodes.

Duiding: Receptie zoals van aspecten van de maatschappij of cultuur waarin het Latijn

werd gebruikt in de klassieke oudheid. Mogelijkheden van receptie: beeldhouwwerken, vaasschilderingen, schilderijen, wandtapijten, (klassieke) muziek, romans, films, strips, architectuur, gaming ...

LPD K2 De leerlingen verwerken aspecten van de klassieke oudheid of latere periodes op een creatieve manier.

1ste graad: I-KITa-a LPD 27

Wenk: Voorbeelden: een hoorspel, een webpagina, een profiel op sociale media, een rap battle, een game, een gezelschapsspel, een variant van een tv-programma, een maaltijd, een fotobooth, kledij ...

5 Lexicon

Het lexicon bevat een verduidelijking bij de begrippen die in het leerplan worden gebruikt. Die verduidelijking gebeurt enkel ten behoeve van de leraar.

Dubbelverbonden bepaling

Een dubbelverbonden bepaling is een niet-noodzakelijk zinsdeel dat zowel met het gezegde als met het onderwerp of (lijdend) voorwerp verbonden is, bv. Φίλος πρὸς σὲ ἔρχομαι.

Grondwoord

Het grondwoord is de basisvorm van verbuigbare of vervoegbare woorden. Dit is het woord dat de leerlingen instuderen in de woordenlijst.

Leeseenheid

Een leeseenheid bestaat uit een woord of een groep woorden die op syntactisch of semantisch vlak in nauwe relatie staan tot elkaar. De omvang van een leeseenheid die een leerling moet kunnen afbakenen, hangt o.a. af van het niveau van de leerling, van de aard van de tekst, van de gebruikte leesmethode.

Modaliteit

De modaliteit is de houding die de spreker aanneemt t.o.v. de handeling.

Prosodie

Prosodie handelt over het woord- en zinsaccent en geldt zowel voor proza als poëzie.

Signaalwoord

Een signaalwoord geeft aanwijzingen over de denkrelaties en de inhoudelijke structurering van een tekst. Voorbeelden van signaalwoorden zijn: πρῶτον, οὐ μόνον... ἀλλὰ καί, οὖν.

Teksttype

Teksttypes zijn literaire en niet-literaire teksten die specifieke kenmerken gemeen hebben van stilistische, syntactische, thematische of communicatieve aard. Voorbeelden: brief, verslag, epos, religieuze tekst, fabel, graffiti, grafschrift, dialoog, novelle ...

Verwijswoord

Een verwijzwoord verwijst terug naar een tevoren genoemde entiteit of vooruit naar een entiteit die kort daarna genoemd wordt. Voorbeelden van verwijzwoorden zijn: αὐτός, ἐκεῖνος, ὅδε

Woordverwantschap

Woordverwantschap is het etymologische verband tussen woorden.

Zinsdeelstuk

Een zinsdeelstuk is een deel van een zinsdeel (kern, bijvoeglijke bepaling of voorwerp). Een zinsdeelstuk vervult geen functie op het niveau van de zin, maar op het woordniveau.

Zinsdeel

Een zinsdeel is een woord dat of woordgroep die een syntactische functie in een zin vervult. Een zinsdeel kan ook de vorm van een zin aannemen.

6 Basisuitrusting

Basisuitrusting verwijst naar de infrastructuur en het (didactisch) materiaal die beschikbaar moeten zijn voor de realisatie van de leerplandoelen.

Een leslokaal

- met een (draagbare) computer waarop de nodige software en audiovisueel materiaal kwaliteitsvol werkt en die met internet verbonden is;
- met de mogelijkheid om (bewegend beeld) kwaliteitsvol te projecteren;
- met de mogelijkheid om geluid kwaliteitsvol weer te geven;
- met de mogelijkheid om draadloos internet te raadplegen met een aanvaardbare snelheid;
- met de mogelijkheid om (niet-) digitale woordenboeken, naslagwerken en bronnen aangepast aan het niveau van de leerlingen te raadplegen;
- met historisch-geografische kaarten en tijdlijnen van de Griekse en Romeinse wereld (analoog of digitaal).

Toegang tot (mobile) devices voor leerlingen.

7 Glossarium

In het glossarium vind je synoniemen voor en een toelichting bij een aantal handelingswerkwoorden die je terugvindt in leerplandoelen en (specifieke) minimumdoelen van verschillende graden.

Handelingswerkwoord	Synoniem	Toelichting
Analyseren		Verbanden zoeken tussen gegeven data en een (eigen) besluit trekken
Beargumenteren	Verklaren	Motiveren, uitleggen waarom
Beoordelen	Evalueren	Een gemotiveerd waardeoordeel geven
Berekenen	Berekeningen uitvoeren	
Berekeningen uitvoeren	Berekenen	
Beschrijven	Toelichten, uitleggen	
Betekenis geven aan	Interpreteren	

Een (...) cyclus doorlopen	Een (...) proces doorlopen	Via verschillende fasen tot een (deel)resultaat komen of een doel bereiken
Een (...) proces doorlopen	Een (...) cyclus doorlopen	Via verschillende fasen tot een (deel)resultaat komen of een doel bereiken
Evalueren	Beoordelen	
Gebruiken	Hanteren, inzetten, toepassen	
Hanteren	Gebruiken, inzetten, toepassen	
Identificeren		Benoemen; aangeven met woorden, beelden ...
Illustreeren		Beschrijven (toelichten, uitleggen) aan de hand van voorbeelden
In dialoog gaan over	In interactie gaan over	
In interactie gaan over	In dialoog gaan over	
Interpreteren	Betekenis geven aan	
Inzetten	Gebruiken, hanteren, toepassen	
Kritisch omgaan met	Kritisch gebruiken	
Kwantificeren		Beredeneren door gebruik te maken van verbanden, formules, vergelijkingen ...
Onderzoeken	Onderzoek voeren	Verbanden zoeken tussen zelf verzamelde data en een (eigen) besluit trekken
Onderzoek voeren	Onderzoeken	Verbanden zoeken tussen zelf verzamelde data en een (eigen) besluit trekken
Reflecteren over		Kritisch nadenken over en argumenten afwegen zoals in een dialoog, een gedachtewisseling, een paper
Testen	Toetsen	
Toelichten	Beschrijven, uitleggen	
Toepassen	Gebruiken, hanteren, inzetten	
Toetsen	Testen	
Uitleggen	Beschrijven, toelichten	
Verklaren	Beargumenteren	Motiveren, uitleggen waarom

8 Concordantie

8.1 Concordantietabel

De concordantietabel geeft duidelijk aan welke leerplandoelen de cesuurdoelen (CD) realiseren.

Leerplandoel	Cesuurdoelen
--------------	--------------

1	CD 03.01.01
2	CD 03.01.02
3	CD 03.01.01
4	CD 03.01.01
5	CD 03.01.01
6	CD 03.01.01
7	CD 03.01.01
8	CD 03.01.01
9	CD 03.01.01
10	CD 03.01.01
11	CD 03.01.01
12	CD 03.02.01
13	CD 03.02.01
14	CD 03.02.01
15	CD 03.02.01
16	CD 03.02.01
17	CD 03.02.01
18	CD 03.02.01
19	CD 03.02.01
20	CD 03.02.01
21	CD 03.02.01
22	CD 03.02.02
23+	-
24+	-
25	CD 03.02.02
26+	-

27+	-
28	CD 03.03.01
29	CD 03.03.02
30+	-
31+	-

8.2 Cesuurdoelen

- 03.01.01 De leerlingen passen inzicht in het taalsysteem van het Latijn, Grieks of Hebreeuws toe bij het lezen van teksten.
- Basisvocabularium bestaande uit frequente woorden met aandacht voor woordverwantschap en woordvorming
 - Elementen van morfologische determinering
 - Syntactische analyse
 - Tijden en aspecten
 - Gebruikelijke en afwijkende syntactische volgorde (Hebreeuws)
 - Congruentie
 - Zinsdelen
 - Zinsdeelstukken
 - Bijzinnen
 - Elementen van semantische analyse
- 03.01.02 De leerlingen lichten gelijkenissen en verschillen toe tussen het taalsysteem van het Latijn, Grieks of Hebreeuws en een modern taalsysteem.
- 03.02.01 De leerlingen tonen aan dat ze teksten in het Latijn, Grieks of Hebreeuws begrijpen: de tekst weergeven in eigen woorden, samenvatten, vragen beantwoorden en vertalen.
Tekstkenmerken
- Literaire en in beperkte mate niet-literaire teksten
- 03.02.02 De leerlingen geven betekenis aan Latijnse, Griekse of Hebreeuwse teksten.
- Stijlfiguren
- 03.03.01 De leerlingen situeren een Latijnse, Griekse of Hebreeuwse tekst binnen de context waarin hij ontstond.
- 03.03.02 De leerlingen beschrijven aspecten van de maatschappij en cultuur waarin het Latijn, Grieks of Hebreeuws werd gebruikt.

Inhoud

1	Inleiding.....	3
1.1	Het leerplanconcept: vijf uitgangspunten	3
1.2	De vormingscirkel – de opdracht van secundair onderwijs	3
1.3	Ruimte voor leraren(teams) en scholen	4
1.4	Differentiatie	5
1.5	Opbouw van leerplannen.....	6
2	Situering	7
2.1	Samenhang met de eerste graad	7
2.2	Samenhang in de tweede graad	7
2.2.1	Samenhang met andere leerplannen binnen de finaliteit	7
2.3	Plaats in de lessentabel.....	7
3	Pedagogisch-didactische duiding	7
3.1	Latijn en het vormingsconcept.....	7
3.2	Krachtlijnen	8
3.3	Opbouw.....	8
3.4	Leerlijnen.....	9
3.4.1	Samenhang met de eerste graad	9
3.4.2	Samenhang in de tweede graad	9
3.4.3	Samenhang met de derde graad.....	9
3.5	Aandachtspunten.....	9
3.6	Leerplanpagina.....	10
4	Leerplandoelen	10
4.1	Inzicht in taal als systeem	10
4.2	Taalsysteem ter ondersteuning van leesvaardigheid	11
4.3	Leesstrategieën en elementair tekstbegrip	15
4.4	Tekstreflectie.....	16
4.5	Cultuurreflectie als uitdieping van lectuur	18
5	Lexicon	19
6	Basisuitrusting	20
7	Glossarium.....	20
8	Concordantie	21

8.1	Concordantietabel.....	21
8.2	Cesuurdoelen	23

